

ROZPUSZCZONY (85) *part praet pass pf*

rozpuszczony (73), **rozpuszczon** (3), rozpuszczony *a.* rozpuszczon (9).

rof- (50), roz- (35).

Pierwsze o jasne; w formach złożonych -on-; formy niezłożone z tekstów nieoznaczających ó.

sg m N rozpuszczony (18), rozpuszcz(o)n (1); ~(*attrib*) -ony (15); ~(*praed*) -ony (1) *FalZioł*, -(o)n (1) *Phil.* ♦ *G* rozpuszczon(e)go (2). ♦ *A* rozpuszczony (3). ♦ *I* rozpuszczonym (3). ♦ *f N* rozpuszczon(a) (9). ♦ *G* rozpuszczon(e)j (2). ♦ *A* rozpuszczoną (4). ♦ *I* rozpuszczoną (1). ♦ *L* rozpuszczon(e)j (2). ♦ *n N* (*attrib*) rozpuszczon(e) (12), (*praed*) rozpuszcz(o)no (2); -(e) : -o *FalZioł* (11:2). ♦ *G* rozpuszczon(e)go (1). ♦ *A* rozpuszczon(e) (3). ♦ *L* rozpuszczonym (1). ♦ *pl N m pers* rozpuszcz(e)ni (3). *m an* rozpuszczoné [*cum sb: woły*] (1). *subst* rozpuszczoné (7); -é (1), -(e) (6). ♦ *A subst* rozpuszczoné (7); -é (1), -(e) (6). ♦ *I m* rozpuszczonymi (2) *GroicPorz*, *BielKron*, rozpuszczon(e)mi (1) *PowodPr*. [*n* rozpuszczon(e)mi.]

Składnia dopełnienia sprawcy: rozpuszczony od kogo (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w. s.v. rozpuścić.

1. Któremu pozwolono a. kazano iść, biec, udać się w różne strony (o wielu) (9) :

Przen (1) :

Wyrażenie: »myśl rozpuszczona« = *brak skupienia* (1): Ieftci też to ieden dzienny ciężar y vpalenie/ przyftoynie modlitwę odprawić: [...] y nie raz twoię myśl rospużczoną y rozerwáną/ iáko plá ná lancuchu/ krotko wiązać/ łługo Boży/ musisz *LatHar* +8v.

Szereg: »rozpuszczony i rozerwany« (1): *LatHar* +8v *cf Wyrażenie.*

a. Któremu pozwolono a. kazano odejść (o ludziach) (4) : Ktorzy łą obráni ná woynę. A ktorzy łą rospużczeni. *BibRadz Iudic* 7 *arg.*

Wyrażenia: »rozpuszczeni do domu(-ow)« (2): rużono Slachtę y Rycerstwo Polkie pośpolitą wypráwą/ ściągnęli fie do Bydgoŕzczy [...] / tám będąc/ y iefzcze w ciągnieniu czynili wielkie szkody fwoim/ przeto byli rospużczeni do domu zálię rychło. *BielKron* 418; *StryjKron* 682.

»wojska rozpuszczone« (1): Abowiem lię do niego [*Antiocha*] zbieżáły wśzytki woyská/ od Demetryufzá rospużczone [*exercitus quos disperserat*] *BibRadz 1.Mach* 11/55.

b. Wysłany do walki; przen (1) :

Wyrażenie: »zagony rozpuszczone« (1): Gdy potym przekłete Aryánftwo y Nowokrczeńftwo/ tám [*w ziemi węgierskiej*] kołz fwoy záłożyło/ z ktorego iákoby zagonámi rospużczonemi prawdę Chrześciánfką ná wśze ftrony woiowáło/ począł Tyran Turecki gorę brác. *PowodPr* 33.

c. Któremu pozwolono swobodnie się poruszać, który został wypuszczony z zamknięcia (o zwierzętach) (2) : SAMy do fwéy obory woły rospużczone Przybiegły z gór/ gwałtownym défczem vmoczone *KochFr* 105.

Przen (1) :

Wyrażenie: »wolno rozpuszczony« (1): Ale gdy owo bydło [*tj. ludzie nieprzestrzegający zasad*] wolno rospużczone/ Buia márnie pułtopás práwie ná wśze ftrony. To wśzytki złe przypadki/ co ich iedno znamy/ Iuż w tym ták zacnym cechu/ iáwnie ie widamy. *RejWiz* 175.

d. *O dźwiękach* (1) : [Pan] Z daleką się przyśluchował/ [...] gdyś na łęczupłej trzcinie/ pieśni grał bogate. *Echo* też za tobą chodząc za wieczornej rofy/ Zbierała po dźwięcznym lesie rospuśczone głoły. *Narcissowi* się swojemu [...] Zalecała pieśnią twoją *KlonZal* B2v.

2. *Znajdujący się w pewnej odległości od siebie (o wielu obiektach)* (1) : Té zaś [gwiazdy] drobném y bladém światłem opátrzone [...] imion łwych nie máią [...]. Iák ich wiele porządkiem łwóim rozładzonych/ Bieży [...]: Których ieczne dotychmiał nikt nie rozráchował/ [...] Bo ich zewłząd moc wielka. á w téy obfitości Siła ich iednéy miáry/ także y światłości. *Włzytkie* idą á idą kołem rospuśczone *KochPhaen* 15.

3. *Przekształcony pod względem fizycznym (o materii; wyjątkowo: o ciele ludzkim cf c.)* (56) :

a. *Połączony z cieczą (o ciałach stałych, zwłaszcza w postaci rozdrobnionej)* (34) :

rozpuszczony czym (2): Też rdza z żelaza z tinami [lege: ślinami (?)] rospuśczone/ á tym brwi maży/ nie vroftą włoły na nich. *FalZioł* V 77v. Cf »wodą rozpuszczony«.

rozpuszczon(y) z czym (19): kthory [sok z ziela świnia wesz] potym na łóńcze wyftawiaią yłz łie tak ygęftnie y łpiecze/ á then łok iest dobry na bolełci oczu/ z wodką rozańą y łkoprową rospuśczoney *FalZioł* I 34d; Też proch paluchowego korzenia z mydłem ktore zową łapo/ w aptecze rospuśczoney albo łtłuczony/ fıfthulę załtanawia y wyłufza barzo dobrze *FalZioł* I 63c; Też Kamphora z rozańą wodą rospuśczonea, á łtrochą białku iaiecznego iest lekarłstwo filno dobre na licze *FalZioł* III 26a; Czarna halena z białem winem á z rozańą wodką/ albo z iednym z nich rozpołczona [!]/ oczy wyłalnia *FalZioł* V 78v; Layno tego człowieka ktori ma bolenie w ielitach łwogich: poki ieczne ciepłe, ma być rospuśczoneo zocztem á pothym iakiemu kolwiek zwierzęciu wlane w gardło/ on człowiek będzie wolen y pułczon od kłocia wnątrznego. *FalZioł* V 85, I 40b, 118c, 144b, III 26c, 33b [2 r.] (15). Cf »z wodą rozpuszczony«.

rozpuszczon(y) w czym (13): Zywicza ktora wypływa z wiłni/ w tyzannie rospuśczonea á pita/ pierłi miękczy *FalZioł* III 21c; Draganth w rozańey wodce rospuśczoney przez nocz/ á pothym rano Kamphory przyłż troche/ á tim na nocz lice namazuy kielko razow *FalZioł* III 26d; Też na oczy łipkie á gnoiącze proch łpizglafow łtuciją rospuśczoney w rozańey wodcze/ wyłufza nieczyłtołci y vmocnia mdłe oko. *FalZioł* III 39d; Serapinum (iest iedno gumi w aptecze) ma być w mocnym oczcie rospuśczoneo *FalZioł* V 77v, I 144d, III 26c, 27d, V 87v, 88, 110v. Cf »w wodzie rozpuszczony«.

W charakterystycznych połączeniach: blajwas rozpuszczon(y, -a, -e), czarna halena (3), *dragant(um)* (3), *kadzidło, kamfora* (2), *litargiryjum, łajno* (3), *mastyka, piżmo, proch* ([czego a. jaki]) (4), *rdza z żelaza, sarkokolla, serapinum* (2), *skorupy* [czyje], *sok* ([czego a. jaki]) (3), *żywica; z białkiem jajecznym* (z trochą białku jajecznego) *rozpuszczon(y)* (2), *z miodem, z mlekiem, z mydłem, z octem* ([jakim]) (6), *z [jakim] olejkiem, z tucyją, z winem, z wod(k)ą [jaką]* (4); *w occie rozpuszczon(y)* (2), *w tyzannie, w winie* (2), *w [jakiej] wodce (wodzie)* (5).

Wyrażenie: »z wodą, w wodzie, wodą rozpuszczony« [szyk 6:2] (4:3:1): Też biegunkę krwawą załtanawia Draganth wdełzczowey wodzie vwarzony albo rospuśczoney. *FalZioł* III 26c; Layno Cocodrillufowe/ bielmo łpądza z oczu: rospuśczoneo w wodzie ku temu godney. *FalZioł* IV 33a; Skorupy Echynufowy łthłuczony/ á z wodą rospuśczoneo/ bielmo z oka łpądza *FalZioł* IV 34c, III

26b, 36d, 38c, V 80; á miey ná gotowiu łok [ziela] świniy wężki/ wodą rospużczony/ á thym pomázuy wżędy/ gdzie złe włoły były *SienLek* 70v.

b. *Który pod wpływem wysokiej temperatury przeszedł ze stanu stałego w ciekły lub półpłynny, roztopiony; liquefactus Calep, Cn; conflatus, fusus Calep (20)*: Kwiecie z główkami tego rumnu pfięgo łtarte na proch/ z woskiem rospużczone á trochę oliwy przylawłzy/ ma mocz thwardołci y guzow odmiękczać y rospądzać *FalZioł* I 39a; Też thwardość łleziomy y boleść iey włmierza/ to ięst gdy plałtr wczyniłz łtey to Smoły rospużczoney/ z prochem Piołynowym á z wołkiem/ z oliwą *FalZioł* III 28c; Sadło ięgo [delfina] rozpużczone á zwinem zmiełzane, kto ie pije maiąc opuchłinę: bedzie zdrow. *FalZioł* IV 33d, I 120a, IV 48d, V 87v, 89, 93v; Obleżeńcy dobrze łie bronili/ [...] z kufz/ z rułnic łthrzelali/ kámienie ná nie [oblegających janczarów] wálili/ ognie/ łmołę rospużczoną ná nie miotáli *BielKron* 248; zmiełzać łmołę s prochem y mácząć w tey łmole wieńce łłomiáne/ thoż wczyni y w łiárce rospużczoney s prochem zmiełzáne/ á miotąć te wieńce zápaláiąc ie ná idące ku łzturmu *BielSpr* 74v, 73v; y wznák go [św. Prymusa] położyć á ołow mu w włtá rospużczony łac/ [...] kazał. *SkarŻyw* 532, 441, 553 *marg*; Fusus, conflatus, vel liquefactus, ut aurum, vel argentum fusum dicimus – Włány, rozpużczoney, łmelkowany. *Calep* 441a; Karzą więc tákich łudzi [tj. złodziei] rozmáicie o to: Czáfem im łeią w włtá rozpużczone złoto. *KlonWor* 17; [rospużczoney liquidus *ReuchlinBartBydg* r8v; (nagł) Z łepem ná obciętym drzewie iáko małz dołtáwác ptakow. (-) NAprzod miey łep rospużczoney w korbanie *CygMyśl* H4v].

rozpuszczony na czym [= w naczyniu] (1): Sadło odebrane od Łifich płuczek, na rincze rozpużczone/ á potim łetnio ciepło w bolące vcho wpużczone/ znamienicie bolenie włkrania. *FalZioł* V 79.

W porównaniach (2): á łerce moie iáko wołk rospużczoney [tanquam cera liquescens *Vulg Ps* 21/15] miedzi wnątrznółciami moiemy. *RejPs* 31v; *BielKron* 276v.

W charakterystycznych połączeniach: [łep] rozpuszczony(-a, -e), miedz, olejek [łaki], ołow (4), sadło (2), siarka (2), smoła (2), spiża, wosk (5), złoto; na ryncce rozpuszczony.

Wyrażenie: »rozpuszczony na ogniu, w ogniu« (1:1): Ty włzytki rzęczy na miálki łłukłłzi proch z oleyki/ á z rozpużczoney na ogniu wołkiem: zpułć, A z thego będziefz miála barzo dobrą á dołwiadczoną małć *FalZioł* V 28v; Czáfem z gory [z wulkanu *Etna*] płynie iáko ołow álbo łpiżá rospużczone w ogniu/ we dnie czarna w nocy czerwona oná máteria *BielKron* 276v.

c. *Rozluźniony, zmiękczoney (2)* :

Szereg: »otworzony i rozpuszczony« (1): [Po ciepłej zimie często zdarzają się poronienia.] A dla ciepła y wilgotnołci zimy/ więczy łie [ciała kobiet brzemiennyh] otwarzaią niźli w łazni/ á dla thego zimno ktore potym na wiołnę przychadza/ ciała tak otworzone y rozpużczone/ łatwiey y barziefz przechodzi/ iż też płod ktori był ciepłu zimny [łege: zimy (?)]: przywyłł/ Nagłęgo á wielkiego zimna zcierpieć nie może *FalZioł* V 31.

Przen (1) :

Wyrażenie: »[czym] rozpuszczone serce« (1): Przyiął to [pokutę] zwielką pokorą S. Wilhelm/ y z ięgo [św. *Bernata*] łłow dziwną łkruchą rospużczone łerce máiac/ zmiłości wielkiej ku Pánu Bogu/

wnetże zwłoczyć szaty swoje począł: y [...] pancerz ná ciało gołe włożywłszy kowalowi przykować yi ná łobie/ [...] y zánitować kazał. *SkarŻyw* 166.

4. *Oslabiony, pozbawiony sił [od czego] (1)* : ieden z onych czterdzieści [*legionistów*]/ wftaiąc w cierpliwości/ z oney mrozney wody wyłkoczył/ y do łazniy oney wciekaiąc/ y w ciepłą wodę w łkakiąc/ [...] śmierć prętszą náłafł: bo rospuszczony od ciepła/ wnetże łkonąć musiał. *SkarŻyw* 208.

5. *Wprawiony w szybki, niehamowany ruch; przen: o mówieniu (1)* : Anáchárlis Philozof/ gdy go pytano/ coby w człowieku namierzeńszego było. Odpowiedział: Ięzyk. Rozumieiąc/ iż ten członek wiele zá łobą pożytkow ciągnie/ gdy w dobrym rządzie y moderacyey bywa: A zálię ielt naiádowitłszy/ gdy rospuszczon bywa. *Phil* G3.

6. *Rozpostarty, rozwinięty (o czymś, co było wcześniej sfałdowane, złożone) (5)* :

Wyrażenia: »chorągiew rozpuszczona« (1): Ná końcu Olbrycht klęczy w ksiąęcym vbierze/ A od królá chorągiew rozpuszczoną bierze. *KochProp* 11.

»rozpuszczone żagle« = *okręt(y)* (2): A my, zachowuwając pokój namowiony, Obrociem rozpuszczone żagle w greckie strony. *KochMon* 29; Szumny wiátr/ iáko też kiedy pędzi nagle/ Ná łzerokie morze rospuszczone żagle. *WisznTr* 35.

»rozpuszczony żagiel« [*o żegludze*] [*szyk 1:1*] (2): *Mącz* 479b; Tám żagle rospuszczonym okręty biegaią/ Tám łwé igrzyłká łrodzy wielorybi máią. *KochPs* 156.

a. [*Rozłożony wszere (o skrzydłach)*]:

Wyrażenie: »rozpuszczone skrzydła«: Abowiem ná onym namioćie ná wirzchu Orzeł okrutny/ ácz złoty był/ włzákże ták łtráfłziwie z rospuszczonymi łkrzydłami łtał/ iákoby łie ná miáłto rzućić á łobą łe potłoczyć łciał. *HistOtton* 95.]

7. *Poluzowany (o czymś napiętym); przen (1)* :

Wyrażenie: »rozpuszczona wodza« (1): Iż tedy táká niełczłefna wolność ielt przyczyną/ iż v nas áni Bog/ áni wiára/ áni Krol/ áni práwo/ áni pokoy połpolity/ w łwey łklobie łtać nie może: Dla Bogá łkroćmy łobie łami ánimułzem łłácheckim tey rospuszczoney wodze. *PowodPr* 62.

8. *Swobodnie, lužno puszczony, opadający (7)* : Infula, Fascia est in modum diadematis [...] a quo dependent vittae ab utraque parte. – Infula, rantuch rozpuszczoni. *Calep* 535a.

a. *Niezwiązany, uwolniony z zapięcia, lužno spleciony (o włosach); passus Cn (6)* :

rozpuszczony po czym (1): kthore [*niewiasty z pewnej wyspy*] też włofy długo nołzą po plecach rospuszczone *BielKron* 452v.

Wyrażenia: »rozpuszczona kosa« (1): Vyźrzyłz [*Cygankę*] nieuczłaná/ vyźrzyłz prołtowłofą/ Z nieczyłtą y łámopás rospuszczoną kofą *KlonWor* 6.

»samopas rozpuszczony« (1): *KlonWor* 6 cf »rozpuszczona kosa«.

»włofy rozpuszczone« [*szyk 3:2*] (5): PAnná álbo niewiáłtá gdyby z rozpuszczonymi włofy przyłzłá do Vrzędu/ záłuiąc ná kogo o gwáł łobie wczyniony [...] *GroicPorz* 114; tám Tátárki [...] z włofy rospuszczonymi chodzą. *BielKron* 430v, 443, 452v; Dissoluti capilli, Rołtárgáne/ rospuszczone włofy. *Mącz* 401a.

9. *Któremu pozwolono na zbyt wiele, nie stawiano ograniczeń, który odrzucił normy moralne i nakazy religijne (2)* : A w krześciánłtwie teraz rospuszczonym/ á zwłáłczá v nas w Polłce/ o Boże/ ty

widziŹ/ w iákim poŹánowaniu zoŹtály obráne dni twoie [*tj. niedziele i Źwięta*]. Bo naprzod Heretycy Źwiąt iákmiarz nizac niemáią *PowodPr* 51;

[*rozpuszczony czym*: JuŹ, da-li Bóg, kupować tu za krzywdy swoje SprawiedliwoŹci ni na Źię nie będziecie zbroje Podnosić i rozpuszczać złej swowoli onej, Niedbalstwem pana tego [*tj. króla Zygmunta Augusta*] strasznie rozpuszczonej. *PismaPolit* 16.]

W porównaniu (1): zaŹ ćwiczenia iákięgo od tego/ który affekty ma rozpuŹczone iáko beŹtiia/ [...] ípodŹięwać Źie będzimy? *OrzJan* 22.

[*WyraŹenie*: »swowola rozpuszczona«: *PismaPolit* 16 *cf* *rozpuszczony czym*.]

10. [*Leniwy, gnuŹny, niedbały*: Rospuszczony, rozwyŹany resolutus, pigricie et quieti deditus *ReuchlinBartBydg* D2.]

11. *Zesłany na ludzi przez Boga (1)* : Bo ná dzień zátracenia folguią złemu/ ná dzień ktorego gniewy rozpuŹczone będa [*in die irarum, ad quem ducentur alii*]. *BudBib Iob* 21/30.

*** *Bez wystarczajúcego kontekstu (1)* : Passus, RoŹerzony/ roŹpuŹczony. *Mącz* 275b.

Cf **ROZPUŹCIĆ**

MPi, SBu